

Pli ol 130 jaroj de la Esperanto-lingvokomunumo

Kreskanta disvastiĝo de Esperanto en la mondo

Deklaro de la Germana Esperanto-Asocio
okaze de la
100-a Germana Esperanto-Kongreso
en Braunschweig,
Pentekosto 2023

(Unua versio de traduko el la germana, 2023-07-13; originalo ĉe https://www.esperanto.de/sites/default/files/esperanto.de/deb/dokumente/Mehr_als_130Jahre_Esperanto-Sprachgemeinschaft_ZunehmendeVerbreitungEsperanto.pdf)

Kreskanta tutmonda disvastiĝo de Esperanto

136 jarojn post la apero de la unua Esperanto-lernolibro la internacia lingvo Esperanto disvastiĝis tutmonde. La internacia esperantlingva komunumo nun estas reprezentata en pli ol 120 landoj de la mondo. La pola okulkuracisto Ludoviko Zamenhof kreis la bazon de la internacia lingvo en la 1870-aj jaroj kaj publikigis la unuan Esperanto-lernolibron en Varsovio en 1887. Unu jaron poste formiĝis la unua Esperanto-grupo de la mondo en Nurenbergo kaj du jarojn poste aperis la unua Esperanto-revuo kun baldaŭ proksimume 500 abonantoj. Ekde 1904 ekzistas infanoj kreskantaj kun Esperanto kiel unu el siaj gepatraj lingvoj.

Vivanta lingvo kaj gepatra lingvo

En la nun 136 jaroj de sia ekzistado la internacia lingvo Esperanto evoluis al viva kaj vigla lingvo, kiu estas uzata en preskaŭ ĉiu imagebla kampo de la vivo, de multaj homoj eĉ ĉiutage. La nombro de homoj, kiuj parolas Esperanton, estas taksata je kelkcent mil ĝis pluraj milionoj; por proksimume 1 000 ĝis 3 000 el ili Esperanto estas unu el la gepatraj lingvoj.

Vikipedio, Duolingo, ChatGPT, libroj, piedpilkoj de la Monda Pokalo

La Esperanto-Vikipedio enhavas pli ol 330 000 artikolojn, pli ol kvar milionoj da homoj komencis kurson de Esperanto per la lingvolernada aplikaĵo Duolingo (en la angla, hispana, portugala aŭ franca), la Guglo-tradukilo tradukas esperantlingvajn tekstojn, la nova babilroboto ChatGPT legas kaj respondas en Esperanto, proksimume 10 000 Esperanto-libroj estas publikigitaj ĝis nun, Esperanto-kantoj estas facile troveblaj en la interreto. Esperanto estis unu el la lingvoj uzataj sur la pilkoj de la Monda Pokalo en Kataro.¹

Esperanto estas agnoskita kiel kultura heredaĵo en Pollando kaj kiel kultura havaĵo en Kroatio

Pollando kaj Kroatio agnoskis Esperanton kiel nematerian kulturen heredaĵon kaj kulturen posedaĵon kaj registris tion ĉe Unesko; en Hungario, Esperanto estas egalrajta fremdlingvo en multaj lokoj. La liturgiaj tekstoj por mesoj en Esperanto estas agnoskitaj de la Vatikano ekde 1990, la Esperanto PEN-Centro estas membro de la verkista asocio PEN Internacia ekde 1993.

Esperanto kiel komplemento al la angla

Iom disvastiĝinta estas la supozo, ke la angla sufiĉas por la tutmonda komunikado. Tamen Esperanto estas multe pli rapide lernebla kaj certigas pli grandan kulturen egalrajtecon kaj lingvan justecon. Tio plu estas esencaj avantaĝoj.

La celo de la Esperanto-komunumo restas ebligi al kiel eble plej multaj homoj en la mondo rekte komuniki trans lingvaj limoj, en relative mallonga tempo kaj kun kompare malmulta lernado.

¹ <https://uepo.de/2022/12/16/esperanto-eine-von-sechs-sprachen-auf-spielbaellen-der-fussball-weltmeisterschaft-in-katar/>

Paco

Esperanto estis kreita de Ludoviko Zamenhof por ebligi al homoj rekte komuniki kaj tiel servi al interkompreniĝo inter la popoloj kaj al la paco. En la esperantlingva komunumo homoj konatiĝas kaj aprezas unu la alian ankaŭ trans ideologiaj limoj. La konvinko, ke en internaciaj rilatoj — laŭ la preamblo de la statuto de UN - oni rezignas pri perforto kaj militaj atakoj, ke oni konservas la pacon kaj akceptas la landlimojn kiel ili disvolviĝis, tio ekde ĉiam estas esenca ideo de la esperantlingva komunumo. Do ne estas mirinde, ke fruaj pacifistoj kiel Alfred Hermann Fried (Nobel-premio pri paco 1911) parolis Esperanton kaj aliaj subtenis ĝin.

Dum la Malvarma Milito la Esperanto-asocioj estis inter la tre malmultaj, kiuj havis komunajn internaciajn asociojn de Oriento kaj Okcidento, per kiuj homoj el ambaŭ potencosferoj en regulaj renkontiĝoj lernis kompreni unu la alian.

Subpremado kaj Persekutado de Esperanto

Ekde 1933 Esperanto estis subpremata kaj persekutata en Germanio kaj en deko da aliaj landoj. Esperanto-organizaĵoj estis malpermesitaj. En Sovetunio granda proporcio de la Esperanto-parolantoj fariĝis viktimoj de la persekutoj de Stalin. Esperanto-laboro estis denove permesita nur dum la 1950-aj jaroj.

Unesko jam ekde 1985: Subtenu Esperanton!

Jam en 1985 la 23-a Ĝenerala Konferenco de Unesko petis siajn membroŝtatojn "subteni la enkondukon de studprogramo pri la lingva problemo kaj pri Esperanto en siaj lernejoj kaj altlernejoj".² Ni proponas sekvi tiun ĉi Unesko-iniciaton kaj starigi esplorojn pri Esperanto kaj ĝia lingvokomunumo ĉe altlernejoj. Almenaŭ unu leciono pri Esperanto estu ofertata al lernantoj en lernejoj.

Ni elkore invitas vin veni al internacia Esperanto-aranĝo kaj mem vidi la Esperanto-praktikon (kalendaro ĉe eventaservo.org³).

La aldono enhavas pli detalajn informojn pri Esperanto, pri la Esperanto-praktiko, la stato de la angla kaj pri malĝustaj onidiroj.

Germana Esperanto-Federacio r. a.

Kontakto:

Lu Wunsch-Rolshoven, gazetara reprezentanto, lu.wunsch-rolshoven@esperanto.de

² UNESCO, Records of the General Conference. Twenty-third Session. Sofia, 8 October to 9 November 1985. Volume 1. Resolutions, Abschnitt 11.11 Celebration of the centenary of Esperanto <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000068427>

³ <https://eventaservo.org>; en la germana (ekzemple) https://eventaservo-org.translate.google.com/x_tr_sl=eo&x_tr_tl=de&x_tr_hl=de&x_tr_pto=wapp

Aldono

Enhavo

1. Esperanto-uzado hodiaŭ	5
2. Kresko de la esperantlingva komunumo	5
3. Pli rapida lernebleco de Esperanto	7
4. Pli da kultura egalrajteco kun Esperanto	8
5. Esperanto kiel komplemento al aliaj lingvoj	9
6. Scienca esplorado pri Esperanto kaj ĝia lingvopraktiko. Esperanto kiel objekto de lingvistiko	9
7. La stagnado de la disvastiĝo de la angla en la mondo	10
8. Malegala distribuo de la kono de la angla	12
9. Esperanto kaj aliaj lingvoj aldone al la angla	13
10. Propedeŭtika utilo	13
11. Sugestoj kaj petoj	14
11.1.Sciencaj pruvoj por asertoj pri Esperanto	14
11.2.Esperanto kiel natura lingvo ene de lingvistiko	14
11.3.Esperanto kiel libere elektebla komplementa lingvo	14
11.4.Lerneja leciono pri Esperanto	14

1. Esperanto-uzado hodiaŭ

En la 136 jaroj de sia ĝisnuna ekzistado la internacia lingvo Esperanto evoluis al vivanta lingvo, kiu estas uzata en preskaŭ ĉiuj kampoj de la homa vivo. La nombro de homoj, kiuj kreskis aŭ kreskas kun Esperanto kiel gepatra lingvo aŭ familia lingvo, estas taksata je 1 000 ĝis 3 000, la entuta nombro de parolantoj je kelkaj cent mil ĝis pluraj milionoj, depende de la lingvonivelo.

La Universala Esperanto-Asocio havas membrojn en pli ol 120 landoj tra la mondo; ĝi engaĝiĝas por ke ĉiuj homoj en la mondo havu la eblecon lerni Esperanton kiel duan lingvon, por ke ili povu komuniki kun homoj, kiuj parolas aliajn gepatrajn lingvojn.

2. Kresko de la esperantlingva komunumo

- La Esperanto-Vikipedio nun havas pli ol 330.000 artikolojn, okupante per tio la 36-an lokon inter la lingvoj en Vikipedio; ĝi estas pli granda ol la hebrea, greka, bulgara, kroata, slovaka kaj dana versioj.⁴
- Ekde 2015 pli ol kvar milionoj da homoj komencis Esperanto-kurson per la lingvolernada programo Duolingo.⁵ Estas multaj dekoj da aliaj retaj lingvolernejoj kiuj proponas Esperanton.
- La tradukilo de Guglo tradukas esperantlingvajn tekstojn, la nova babilroboto ChatGPT legas kaj respondas en Esperanto. Ambaŭ ofertoj estas nepenseblaj sen grandaj kvantoj da teksto en Esperanto.
- Ĝis nun estis eldonitaj almenaŭ proksimume 10.000 Esperanto-libroj (kun almenaŭ 49 paĝoj)⁶; averaĝe 120 pliaj aldoniĝas ĉiujare (sen elektronikaj libroj). En sia libro „Die Bienen und das Unsichtbare“ (La abeloj kaj la nevideblaĵo) la Büchner-premiito Clemens J. Setz zorgas kaj laŭde sur 130 paĝoj prezentis la Esperanto-literaturon kaj la lingvan komunumon.
- Kantoj en Esperanto estas facile troveblaj en la interreto.
- Eĉ se la malo estas foje legebla ankaŭ en renomaj amaskomunikiloj — infankantoj, versoj, malbenoj, ŝercoj, parolturnoj kaj vortludoj ja ekzistas en Esperanto.
- La unua konata Esperanto-denaskulo naskiĝis en 1904. Studo pri 154 infanoj el 19 landoj, kiuj kreskis kun Esperanto kiel gepatra lingvo, okazis jam dum la 1950-aj jaroj. Ekde 1993 aperis kelkaj sciencaj artikoloj pri Esperanto kiel gepatra lingvo por infanoj.⁷

⁴ https://meta.wikimedia.org/wiki/List_of_Wikipedias

⁵ Sole la Esperanto-lingvokurso en la angla (ekde 2015) ĉiujare havas pli ol 300 000 lernantojn, <https://www.duolingo.com/courses/en>; krome ĝis nun ekzistas Esperanto-lingvokursoj en la hispana, portugala kaj franca.

⁶ La originala literaturo estas prezentita en: Geoffrey H. Sutton. Concise Encyclopedia of the Original Literature of Esperanto, New York, 2008

⁷ Vidu la liston de literaturo sur [https://eo.wikipedia.org/wiki/Denaskaj_Esperanto-parolantoj#Literaturo_pri_denaskuloj_\(inkl._de_scienc_a\)](https://eo.wikipedia.org/wiki/Denaskaj_Esperanto-parolantoj#Literaturo_pri_denaskuloj_(inkl._de_scienc_a)), interalie Kees Versteegh (1993). Esperanto as a first language: language acquisition with a restricted input. Linguistics 31, 539-555.

- Ĉinio ekde 2001 ĉiun labortagon publikigas novaĵojn en Esperanto.⁸ Esperanto estas subtenata kaj uzata en Ĉinio ekde la 1950-aj jaroj.
- En Zaozhuang en Ĉinio oni ofertas bakalaŭran studadon pri Esperanto⁹, en Poznań en Pollando eblas magistriĝi pri interlingvistiko (en Esperanto)¹⁰, en Amsterdamo ekzistas katedro pri interlingvistiko kaj Esperanto financata de la esperantlingva komunumo.¹¹
- La Katolika Eklezio aprobis la uzadon de mestekstoj en Esperanto en 1990. Radio Vatikano elsendas en Esperanto. La nederlanda ekleziulo Titus Brandsma, mortigita de la nazioj, en 2022 fariĝis la unua sanktulo en la katolika eklezio, kiu parolis Esperanton.
- La Esperanto-PEN-Centro ekde 1993 estas membro de la internacia verkista asocio PEN Internacia.
- Pollando en 2014 inkluzivigis Esperanton kiel portanton de la Esperanto-kulturo en la liston de nemateriaj kulturaj heredaĵoj de Unesko.¹² Kroatio en 2019 agnoskis la Esperanto-tradicion kiel kulturan valoraĵon.¹³
- Konante la faktojn kaj la amplekson de la lingvouzo, evidentiĝas, ke disvolviĝis kulturo de la esperantlingva komunumo kaj ke la internacia lingvokomunumo fariĝis speco de mikro-socio.
- Lingvoŝanĝo povas esti observata ankaŭ en Esperanto, unuflanke en la kampo de la uzataj vortoj, aliflanke en partoj de la gramatiko, kiuj ne estas preskribitaj en la „Fundamento“ de 1905.¹⁴
- En la Hungara Parlamento, almenaŭ tri el la 199 deputitoj parolas Esperanton¹⁵ (laŭ aliaj fontoj kvin). Per tio Esperanto okupas la sepan lokon inter la fremdlingvoj de hungaraj parlamentanoj. Laŭ la censo de 2011 Esperanto okupas la 15-an lokon inter la fremdlingvoj parolataj de hungaraj civitanoj.¹⁶
- La piedpilkoj por la Futbala Mondpokalo 2022 en Kataro ("Al Rihla" kaj "Al Hilm") havis surskribojn en ses lingvoj, inkluzive de Esperanto (surskriboj nur en la Pro-versio).¹⁷

⁸ <http://esperanto.china.org.cn/>

⁹ https://cuac.org.cn/XJTU/en/course_show.html?Cid=147580&UnId=558

¹⁰ <https://interl.home.amu.edu.pl/interlingvistiko/studojen.html>

¹¹ <https://www.uva.nl/en/profile/g/o/f.gobbo/f.gobbo.html>

¹² <https://niematerialne.nid.pl/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe/krajowa-lista-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego/>; en Esperanto (ekzemple) https://niematerialne-nid-pl.translate.goog/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe/krajowa-lista-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego/?x_tr_sl=auto&x_tr_tl=eo&x_tr_hl=eo&x_tr_pto=wapp

¹³ <https://www.njegus.com/wp-content/uploads/2021/05/tradicija-esperanta-2.pdf>

¹⁴ Kp. Benoît Philippe. Sprachwandel bei einer Plansprache am Beispiel des Esperanto. Konstanz (Hartung-Gorre), 1991

¹⁵ https://mandiner.hu/cikk/20230319_politikusok_nyelvtudas_nyelvvizsga_statisztika_lista_parlament_frakciok_kormanypartok_ellenze_k; en Esperanto (ekzemple) https://mandiner-hu.translate.goog/cikk/20230319_politikusok_nyelvtudas_nyelvvizsga_statisztika_lista_parlament_frakciok_kormanypartok_ellenze_k?x_tr_sl=auto&x_tr_tl=eo&x_tr_hl=eo&x_tr_pto=wapp

¹⁶ http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/tables/regional/00/00_1_1_4_2_en.xls

¹⁷ <https://uepo.de/2022/12/16/esperanto-eine-von-sechs-sprachen-auf-spielbaellen-der-fussball-weltmeisterschaft-in-katar/>

- Dum la lastaj jardekoj la Esperanto-uzado kreskis precipe en la sekvaj kampoj: Internaciaj Esperanto-aranĝoj, Esperanto-kantoj, Esperanto-denaskuloj, Esperanto en Afriko, Latin-Ameriko kaj Azio, scienca esplorado pri Esperanto kaj pri la esperantlingva komunumo, uzado en Interreto, oficiala rekono de Esperanto kaj uzado fare de organizaĵoj ekster la esperantlingva komunumo, nombro de la ĉiujaraj horoj, dum kiuj Esperanto-parolantoj uzas sian lingvon.
- Supozeble la entuta nombro de ĉiujaraj horoj, dum kiuj Esperanto estas uzata, kreskis almenaŭ dekoble, eble eĉ centoble, dum la pasintaj kvindek jaroj.
- Esperanto estas ne nur la plej sukcesa planlingvo de la homaro. Ĝi krome en la plej multaj statistikoj pri la internacia uzado de lingvoj okupas unu el la supraj kvindek lokoj kaj do estas pli sukcesa ol proksimume 6000 aliaj homaj lingvoj. Esperanto sukcesis pri tiu ĉi supreniro dum unu jarcento — kiam ĝi estis publikigita en 1887, ĝi estis la plej malgranda lingvo en la mondo kun nur unu parolanto. Esperanto supozeble estas unu el la plej signifaj lingvaj novigoj de la lastaj jarcentoj.

3. Pli rapida lernebleco de Esperanto

- Dum la lastaj cent jaroj okazis proksimume deko da lernejoj eksperimentoj, kiuj montris, ke Esperanto povas esti lernata en pli malpli kvarono de la tempo necesa por lerni lingvojn kiel la anglan aŭ la francan.¹⁸ En Ĉinio oni scias ekde la 1920-aj jaroj, ke oni bezonas kvin jarojn por lerni la anglan, sep jarojn por lerni la francan kaj ke por lerni Esperanton unu jaro sufiĉas.¹⁹
- Esperanto-lernantoj raportas, ke ili ekpraktikis la lingvon averaĝe post proksimume 20 horoj da studado. Apenaŭ iu deziras pli ol proksimume 50 horojn da Esperanto-instruado (por ĝermanaj kaj latinidaj gepatraj lingvoj). Multaj Esperanto-parolantoj konstatas, ke post proksimume du ĝis tri jaroj da lernado kaj praktikado de Esperanto, Esperanto fariĝis ilia plej bona fremda lingvo. Multjaraj Esperanto-parolantoj ofte havas scipovon en Esperanto kompareblan al tiu de sia gepatra lingvo; tio ŝuldiĝas precipe al la regulaj gramatiko kaj vortfarado de Esperanto.
- En lingvistiko oni kelkloke supozas, ke ĉiuj lingvoj estas same malfacile lerneblaj; ĉi tio supozeble devenas el nepruvita hipotezo de la 1950-aj jaroj, ke ĉiuj lingvoj estas same kompleksaj; la hipotezo estas kontestata en la scienco.²⁰

La praktika sperto montras, ke lerni diversajn lingvojn ĝis regado de parolado kaj skribado fakte postulas malsaman tempon. Tio validas precipe, se oni ne limigas sin al la ĝermanaj kaj latinidaj lingvoj, sed inkluzivas slavajn lingvojn, la hungaran, la grekan,

¹⁸ Kp. ekzemple paragrafon 5.3.1 „Schnellere Erlernbarkeit des Esperanto“ en: Louis v. Wunsch-Rolshoven. Zum Bild des Esperanto aus der Sicht einiger Sprachwissenschaftler. Jahrbuch der Gesellschaft für Interlinguistik 2018, p. 196-198, https://www.researchgate.net/publication/328891212_Zum_Bild_des_Esperanto_aus_der_Sicht_einiger_Sprachwissenschaftler_Uber_verschiedene_und_zutreffende_Aussagen_zu_Esperanto_und_seiner_Sprachgemeinschaft. Prezentigis la lernejoj eksperimentoj de Edward L. Thorndike k. a. (Columbia University, 1925 - 1933), Norman Williams (Egerton Park School, 1948 - 1965) kaj Elizabetta Formaggio (1989). Angle https://www.researchgate.net/publication/342437870_On_the_image_of_Esperanto_from_the_point_of_view_of_some_linguists

¹⁹ "Anyone familiar with western languages would know that English takes at least five years to learn and French at least seven. Esperanto on the other hand, could be learned in a year." Gregor Benton. Chinese Migrants and Internationalism: Forgotten Histories, 1917–1945. New York. 2007, p. 99

²⁰ „Equal complexity hypothesis“; McWhorter, John H. (2001). "The world's simplest grammars are creole grammars". Linguistic Typology. 5 (2/3): 125–166

la araban, la ĉinan aŭ la japanan, kiuj estas konsiderinde pli malfacile lerneblaj por parolantoj de la ĝermanaj kaj latinidaj lingvoj. Komparu pri tio la liston de la Foreign Service Institute (FSI), la trejna instituto por usonaj diplomatoj, kiu informas pri la laŭsperte necesa instruado por unuopaj lingvoj; la nombroj varias de 600 horoj por lingvoj kiel la hispana aŭ la sveda ĝis 2200 horoj por lingvoj kiel la japana, la korea, la ĉina kaj la araba (por anglalingvaj denaskuloj).²¹

Inverse parolantoj de la pli malproksimaj lingvoj bezonas la duoblan aŭ trioblan lerntempon por la angla ol parolantoj de la ĝermanaj lingvoj, kiuj estas pli parencaj al la angla.²² Ankaŭ por Esperanto ekzemple japanoj devas uzi proksimume la trioblan tempon kiel germanoj. Tamen ĉe Esperanto ambaŭkaze temas pri nur kvarono de la tempo bezonata por la angla, tial ĉe Esperanto la diferenco en la nombro de horoj por eŭropanoj kaj japanoj estas multe pli malgranda ol ĉe la angla. Tio kondukas al pli granda lingva justeco kun Esperanto.

4. Pli da kultura egalrajteco kun Esperanto

- Ekde pli ol cent jaroj kreiĝas originala literaturo en Esperanto. La aŭtoroj venas el multaj landoj kaj kulturoj. Kontraste la originala literaturo de lingvoj kiel la angla estas produktata ĉefe de denaskaj parolantoj de ĉi tiuj lingvoj kaj foje de enmigrintoj al la angla aŭ koresponda lingva regiono. La varieco de la kulturoj prezentitaj en Esperanto estas do pli granda ol en la literaturo de multaj naciaj lingvoj.
- Ĝis nun ekzistas relative malmulta scienca literaturo en Esperanto. Ĉi tiu estas kreita de sciencistoj el multaj diversaj landoj kaj gepatraj lingvoj. Aliflanke, ekzistas studoj pri la scienca literaturo en la angla, kiuj montras, ke proksimume 80% de ĝi estas verkita de denaskaj anglalingvanoj²³ (tre dependa de la fako). Indas konsideri, ke denaskuloj de la angla konsistigas malpli ol duonon de la mondaj sciencistoj. Tio signifas, ke la probable, ke sciencisto kun angla gepatra lingvo atingos sciencon publikigon en la angla estas averaĝe almenaŭ kvaroble pli granda ol ĉe sciencisto kun alia gepatra lingvo. Unuflanke tio signifas klaran diskriminacion kontraŭ la denaskaj parolantoj de aliaj lingvoj, aliflanke en la anglalingva literaturo supozeble estas manko de scienca scio el aliaj lingvaj regionoj ol la angla.
- La tradukoj al Esperanto venas el multaj diversaj lingvoj. Multaj Esperanto-parolantoj deziras kunhavigi sian kulturon kun la esperantlingva komunumo kaj tial tradukas verkojn al Esperanto; male al aliaj tradukoj, Esperanto estas kutime tradukata de denaskaj parolantoj de la fontlingvo, kiuj konas la koncernan kulturon ekde jardekoj.

En multaj landoj, la angla estas la reganta fontlingvo de tradukoj; ofte 60 ĝis 80 % de la tradukoj venas el la angla. Ĉi tio estas klare misproporcia pro tio, ke denaskaj anglalingvanoj konsistigas ĉirkaŭ 5 % de la monda loĝantaro. Rezulte ekzemple finna libro pri nuntempa Rusio verŝajne havas malpli da ŝanco esti tradukata al la germana ol usona libro pri la sama temo. Konsiderante la proksimecon de Finnlando al Rusio kaj la historion de ambaŭ landoj tio ŝajnas ne adekvata.

²¹ <https://www.state.gov/foreign-language-training/>

²² Kp. ekz.: Barry R. Chiswick, Paul W. Miller. Linguistic Distance: A Quantitative Measure of the Distance Between English and Other Languages. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 2005, 26 (1), 1-11

²³ Christina Guardiano, M. Elena Favilla, Emilia Calaresu. Stereotypes about English as the Language of Science. *AILA Review* 20 (2007), 28 - 52; p. 29.

- Esperanton oni povas lerni, plulerni kaj uzi en dekoj da landoj tra la mondo. Tiel Esperanto helpas transdoni la diversecon de la mondaj kulturoj.

La lernado de naciaj aŭ etnaj lingvoj kutime kondukas al bona kono de la kulturo de la respektivaj landoj, ankaŭ ĉar tie ofte okazas lingvolerna restado. Bedaŭrinde samtempe konstateblas multe pli malalta kono de la kulturoj de aliaj landoj. Kombino de ambaŭ estas certe avantaĝa.

5. Esperanto kiel komplemento al aliaj lingvoj

La internacia lingvo Esperanto estas komplementa lingvo por internacia komunikado apud la gepatra lingvo kaj aliaj lingvoj, kiujn oni certe konservu. Jam en 1905 la Bulonja Deklaracio konstatis:

La Esperantismo estas penado disvastigi en la tuta mondo la uzadon de lingvo neŭtrale homa, kiu "ne entrudante sin en la internan vivon de la popoloj kaj neniom celante elpuŝi la ekzistantajn lingvojn naciajn", donus al la homoj de malsamaj nacioj la eblon kompreniĝadi inter si (...) ²⁴

La foje renkontata ideo, ke Esperanto anstataŭu aliajn lingvojn, estas malĝusta. Esperanto-parolantoj ŝatas kaj amas sian gepatran lingvon kaj ankaŭ aliajn naciajn kaj etnajn lingvojn kaj volas daŭre uzi ilin; laŭ pluraj studoj aldone al Esperanto kaj sia gepatra lingvo ili parolas averaĝe du pliajn lingvojn. ²⁵

6. Scienca esplorado pri Esperanto kaj ĝia lingvopraktiko. Esperanto kiel objekto de lingvistiko

La scienca esplorado pri Esperanto ĝis nun faris grandparte fakuloj, kiuj pro sia propra intereso okupiĝas pri ĉi tiu lingvo, pri ties lingvokomunumo, kulturo, historio kaj sociologio. Oficiale establita esplorado estas malofta. Oni legas pri kazoj, kie junaj lingvistoj estis malinstigitaj fari esplorojn pri Esperantaj temoj. ²⁶

Estas nature vidi la studadon de Esperanto kiel parton de lingvistiko. Tamen la Germana Societo pri Lingvistiko (Deutsche Gesellschaft für Sprachwissenschaft, DGfS) difinas en siaj statutoj, ke povas iĝi membro tiu, kiu estas lingvistike aktiva, t.e. ,aktiva en la scienca esplorado de naturaj lingvoj'. ²⁷ Krome en la retejo de la societo legeblas, ke ĝi estas ,asocio de homoj kaj institucioj, kiuj science esploras naturajn lingvojn'. ²⁸

²⁴ https://www.akademio-de-esperanto.org/fundamento/bulonja_deklaracio.html

²⁵ Nikola Rašić prezentas en „La Rondo familia“ (1994) tri sociologiajn studojn, por kiuj Esperanto-parolantoj estis demanditaj interalie pri iliaj konoj de fremdaj lingvoj; ankaŭ lia propra studo subtenas la aserton.

²⁶ „This author knows of more than one promising study abandoned because of colleagues' scepticism about the value of Esperanto and strong advice to avoid it.“ Humphrey Tonkin. 2015. Introduction: In search of Esperanto. *Indecs, Interdisciplinary Description of Complex Systems* 13(2). 182–192. <http://indecs.eu/2015/indecs2015-pp182-192.pdf> .

²⁷ Statuto de ‚Deutsche Gesellschaft für Sprachwissenschaft‘, stato de 2022-02-24, ‚Mitgliedschaft‘, 3.1 (2) <https://dgfs.de/assets/content/Dokumente/Satzungen/Satzung-DGfS-2022.pdf>

²⁸ <https://dgfs.de/de/inhalt/ueber/ueber-dgfs>

Ambaŭ formuloj ne estas unusence interpreteblaj, ĉar natura lingvo povas stari kontraste kaj al formala lingvo kaj al artefarita lingvo. Tamen fakte, post 136 jaroj da lingvopraktiko, Esperanto tre bone povas esti konsiderata kiel natura lingvo.²⁹

En iuj libroj enkondukaj al lingvistiko oni eksplicite notas, ke Esperanto *ne* estas objekto de lingvistiko;³⁰ en aliaj mencio pri Esperanto entute mankas; en pliaj verkoj oni prezentas nur la scion pri Esperanto de antaŭ cent jaroj, sen mencii la hodiaŭan lingvopraktikon.

Scio pri Esperanto kaj ĝia praktiko en multaj kazoj ne estas parto de la baza edukado de studentoj pri lingvistiko. Evidenta sekvo de tio estas, ke nerealismaj ideoj pri Esperanto kaj ĝia lingvopraktiko estas tre disvastiĝintaj en lingvistiko, ekzemple la supozoj, ke ne ekzistas Esperanto-denaskuloj³¹, ke neniu parolas Esperanton³² (ankaŭ kiel aserto ke ne ekzistas praktiko³³) aŭ ke ĝi ne estas lingvo³⁴. Ĉiuj tiuj asertoj povas esti refutataj per konsiderado de la ĉiutaga lingvopraktiko; ekzistas multaj kontraŭpruvoj.

7. La stagnado de la disvastiĝo de la angla en la mondo

Laŭ nombroj de la konata anglisto David Crystal, la proporcio de la monda loĝantaro, kiu parolas la anglan, iomete malpliigis de 2003 ĝis 2019. Eĉ se oni povas dubi pri la absoluta nombro: Crystal informas pri iom malpli ol 2,0 miliardoj da parolantoj de la angla por 2003

²⁹ Kp. ekz. Jouko Lindstedt. Native Esperanto as a test case for natural language, 2006, kaj Ida Stria. Esperanto as a Natural Language, 2016. Pri la praktiko de Esperanto vidu ankaŭ: Sabine Fiedler, Cyril Brosch. Esperanto – Lingua Franca and Language Community. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins. 2022. <https://benjamins.com/catalog/wlp.10>

³⁰ Vidu ekzemple Ute K. Boonen, Ingeborg Harmes k.a. Niederländische Sprachwissenschaft: Eine Einführung. Tübingen, 2013, S. 25: „Im Gegensatz zu natürlichen Sprachen stehen z.B. die Kommunikationssysteme von Tieren und künstliche Sprachen wie Programmiersprachen, das für die internationale Kommunikation geschaffene Esperanto (...)“.

³¹ Pri la frazo, ke ne ekzistas Esperanto-denaskuloj, en mallonga telefona enketo inter asistantoj de lingvistiko en Germanio en 2016 konsentis kvar el kvar personoj. La erara supozo estas tre disvastiĝinta kaj troviĝas ankaŭ en respondoj de la franca eduka ministerio pri Esperanto, <https://questions.assemblee-nationale.fr/q13/13-61840QE.htm> (2010) kaj <https://2012-2017.nosdeputes.fr/14/question/QE/47869> (2014); same en intervjuo (2012) de Barbara Cassin, <https://conversations.e-flux.com/t/the-power-of-bilingualism-interview-with-barbara-cassin-french-philosopher-and-philologist/6252> (kune kun pluraj aliaj malĝustaj asertoj pri Esperanto).

³² Docento en kurso de la germana kiel fremdlingvo ĉe la Teknika Universitato Berlino, proksimume en 2020.

³³ Intervjuo en la gazeto „Frankfurter Rundschau“, 2023-02-20, <https://www.fr.de/politik/wie-sprache-barrieren-schafft-und-aufbrechen-kann-der-utopische-raum-may-rostom-britta-schneider-92107589.html> .

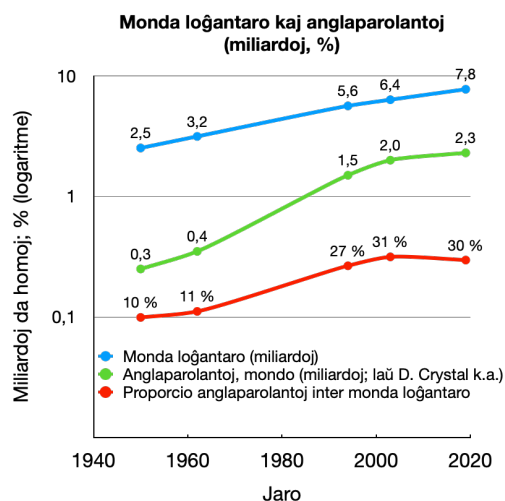
³⁴ Priskribo de Esperanto kiel ‚nelingvo‘ („Nichtsprache“), Jürgen Trabant, Oberösterreichische Nachrichten, 2008-06-21. ‚Esperanto ne estas lingvo‘ („Esperanto is not a language“), Noam Chomsky, proksimume 2017, <https://youtu.be/XR9oboNAXkl?t=150>; ‚la iluzio, ke Esperanto estas lingvo‘ („the illusion that Esperanto is a language“), Noam Chomsky, 2003 <https://youtu.be/C09jMAH6X18?t=1229> (pri Esperanto ekde 19:33), ankaŭ en Interlinguistische Informationen, n-ro. 62-63, p. 24-26, http://media.interlinguistik-gil.de/inti/inti_62+63-d.pdf. Kontraste Chomsky 2017: ‚Esperanto estas lingvo por denaskuloj‘ („Esperanto is a language for native speakers (...)“), <http://media.interlinguistik-gil.de/beihefte/JGI2018/JGI2018-Wunsch.pdf>

Ankaŭ Barbara Cassin, ekde 2018 membro de la ‚Académie française‘, en intervjuo (2012) asertis, ke Esperanto ne estas lingvo (kaj aldone malĝuste interalie, ke ne ekzistas libroj en Esperanto, ne aŭtoroj kaj ne Esperanto-denaskuloj). <https://conversations.e-flux.com/t/the-power-of-bilingualism-interview-with-barbara-cassin-french-philosopher-and-philologist/6252> .

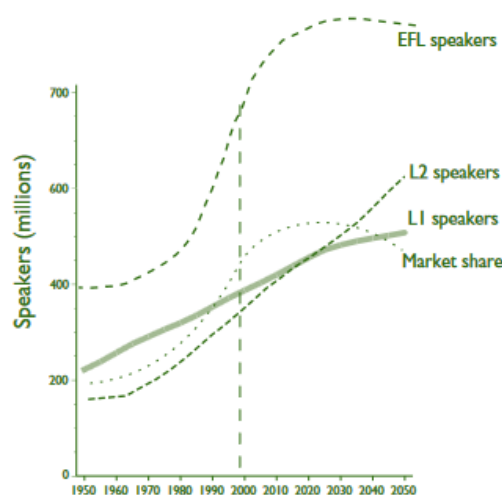
kaj ĉirkaŭ 2,3 miliardoj por 2019; ĉar la monda loĝantaro dum tiu ĉi periodo kreskis pli rapide ol la nombro de anglalingvanoj raportita de Crystal, la rezulto estas eta malkresko de la proporcio de anglalingvanoj en la monda loĝantaro.³⁵ Aliaj taksoj estas pli proksimaj al ĉirkaŭ unu miliardo da homoj, kiuj regas la anglan³⁶; el tio rezultas proporcio de la monda loĝantaro de proksimume 13 ĝis 15 %; la diferenco troviĝas unuflanke en la supozata lingva nivelo, aliflanke parte en la diferenco inter memtakso kaj takso fare de aliaj.

En Bruselo la proporcio de la loĝantaro parolanta la anglan stagnis je 30 - 35% inter 2001 ĝis 2018.³⁷

En 1950 almenaŭ proksimume 10 % de la monda loĝantaro parolis la anglan (ĉirkaŭ 250 milionoj da denaskaj anglalingvanoj el monda loĝantaro de 2,5 miliardoj); intertempe la proporcio de denaskaj anglalingvanoj en la monda loĝantaro malpliigis al proksimume duono; ĝi estas nun ĉe proksimume 5% (proksimume 400 milionoj el monda loĝantaro de 8 miliardoj). Laŭ la ĉi-supraj taksoj proksimume 1 ĝis 2,3 miliardoj da homoj parolas la anglan kiel unuan lingvon, duan lingvon aŭ fremdan lingvon, el proksimume 8 miliardoj da mondloĝantoj; tio korespondas al proporcio de proksimume 12,5 ĝis 30 % de la monda loĝantaro. El tio rezultas kresko de proksimume +2,5 ĝis +20 elcentaj punktoj dum 70 jaroj aŭ proksimume +0,3 ĝis +3 elcentaj punktoj dum jardeko. Se la nuna tendenco inkluzive de malfortiĝo de la kresko (aŭ eĉ malkresko) daŭros, tiam estas neverŝajne, ke la proporcio de anglalingvanoj en la monda loĝantaro kaj la graveco de la angla en la mondo signife pliiĝos dum la venontaj jardekoj. Pli kredinda estas stagnado de la angla tutmonde kaj plia kreskanta uzado de la hispana, ĉina, araba, hinda/urdua kaj eble aliaj lingvoj kiel la portugala, la franca, la rusa

Monda loĝantaro kaj anglaparolantoj (miliardoj kaj %)

El: David Graddol. *The Future of English?*. 1997. p. 60, English as a transitional phenomenon

³⁵ David Crystal. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*, 2019, p. 115: Preskaŭ 2,0 miliardoj da anglaparolantoj por 2003 kaj iom super 2,3 miliardoj por 2019 (la angla kiel unua lingvo, kiel dua lingvo kaj kiel fremdlingvo). Tio korespondas al proporcioj de la monda loĝantaro de proksimume 31 % (2003) kaj proksimume 30 % (2019; nombroj el <http://pdwb.de/nd02.htm>, fonto: <https://population.un.org/wpp/>). La nombroj de Crystal eble estas optimismaj por la angla; por 2019 li informas ekzemple por Ĉinio pri 400 milionoj da anglaparolantoj („English speakers“); aliaj aŭtoroj konsideras, ke proksimume 300 milionoj estas la nombro de anglalernantoj en Ĉinio, dum oni taksas la nombron de anglaparolantoj je ducifera nombro da milionoj.

³⁶ En la anglalingva Vikipedio kolektiĝis fontoj por sumo de entute 1,2 miliardoj da anglaparolantoj, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_English-speaking_population

³⁷ <https://www.briobrussel.be/node/14778>

aŭ la svahila en la respektivaj lingvoregionoj.³⁸ Krome maŝintradukado anstataŭas scion de fremdlingvoj en multaj kampoj kaj tiel igas lingvolernadon malpli alloga.

Estiĝas la demando kiel reagi al tio, ke, depende de la taksoj, proksimume 70 ĝis preskaŭ 90 % de la monda loĝantaro ne havas sufiĉan regadon de la angla, kaj ĉu Esperanto apud aliaj lingvoj povas esti utila kaj rapide lernebla suplementa lingvo.

8. Malegala distribuo de la kono de la angla

Ĉe enketo pri lingvokapabloj en EU (2012) 86 - 90% de la loĝantaro en Nederlando, Danio kaj Svedio raportis ke ili parolas la anglan; en Germanio nur 56% deklaris tion, en Francio 39 %, en Italio 34 %, en Hispanio 22 % kaj en sep aliaj EU-landoj same nur 20 ĝis 35 %.³⁹ Komunikado en la angla do en multaj EU-landoj ekskludas 65 - 80 % de la loĝantaro. Tio estas malhelpo al demokratio en EU kaj al la komuna kaj egaleca kreado de opinioj; fundamenta ŝanĝo ne estas atendinda en antaŭvidebla estonteco pro la malalta kreskorapideco de anglalingvaj kapabloj.

Se oni elektas la anglan kiel komunan lingvon, avantaĝon ĝuas denaskuloj de ĝermanaj lingvoj, sekvas tiuj kun latinidaj gepatraj lingvoj; tiuj kun slavaj kaj aliaj gepatraj lingvoj estas aparte malfavorataj. Krome speciale homoj kun relative malmulta aliro al edukado havas pli malbonajn kapablojn pri la angla.⁴⁰ Multaj homoj malsukcesis kun la angla, poste lernis Esperanton kaj atingis bone uzeblan nivelon en tiu lingvo.

Ankaŭ mondscale ekzistas unuflanke landoj kun granda disvastiĝo de la angla (ekz. iamaj britaj kolonioj kiel Usono, Aŭstralio aŭ Sudafriko; ankaŭ kelkaj landoj kun multe da turismo). Aliflanke la proporcio de anglalingvanoj estas kompare malgranda en multaj landoj, ekzemple en Japanio (15 %) aŭ en Brazilo (6 %).⁴¹ Ankaŭ la komunikado en la mondo evidente havas la problemon, ke la kapabloj pri la angla lingvo kelkloke permesas rektan internacian komunikadon nur al malgranda parto de la loĝantaro. La malaltaj kapabloj estas interalie klarigeblaj per tio, ke la lingva distanco inter la angla kaj la respektiva lingvo estas relative granda; oni povas legi, ke japanoj bezonas ĉirkaŭ 4 000 ĝis 5 000 horojn da angla studado ĝis ili flue regas la lingvon.⁴²

³⁸ Kp. la studon de la 'British Council' (David Graddol), *The Future of English?* (1997), aparte „English as a transitional phenomenon“ (la angla kiel transira fenomeno), p. 60, https://www.teachingenglish.org.uk/sites/teacheng/files/pub_learning-elt-future.pdf, kaj Nicholas Ostler. *The Last Lingua Franca. English Until the Return of Babel*, 2010.

³⁹ Eurobarometer 386, *Lingvoj*, p. 24 (germana eldono; simile en aliaj lingvoj), https://ec.europa.eu/assets/eac/languages/policy/strategic-framework/documents/ebs_386_de.pdf (por aliaj lingvoj: de > en, fr ...)

⁴⁰ Vidu ekz. Sabrina Hahm, Michele Gazzola. *The Value of Foreign Language Skills in the German Labor Market, 2022*, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0927537122000434>. En tabelo 3. „Summary statistics for observable characteristics by language skill level“ konstateblas sub „Information about Educational Attainment“, ke malpli alta edukado koincidas kun malpli alta kono pri la angla.

⁴¹ Ambaŭ informoj laŭ David Crystal, citita verko, p. 116.

⁴² Ekzemple: „Japanese tutors at the English Tutor Network with fluent English say they spent a ridiculous 4,000 to 5,000 hours studying to reach that level.“ <https://foreignpolicy.com/2020/05/26/japan-doesnt-want-to-become-another-casualty-of-english/>

9. Esperanto kaj aliaj lingvoj aldone al la angla

Estas nature forlasi la ideon, ke la angla sole sufiĉas por garantii internacian interkompreniĝon — evidente nek ĉiuj atingas scipovon en la angla nek sufiĉas tiu por multaj. (Multaj Esperanto-parolantoj same jam delonge rezignis pri la ideo, ke Esperanto povas sufiĉi kiel sola fremdlingvo; kiel menciite ili averaĝe parolas du pliajn fremdajn lingvojn aldone al sia gepatra lingvo kaj Esperanto.) Ŝajnas konsilinde doni al la lernantoj pli da elektebleco, kiujn lingvojn ili deziras lerni; en la instruado eblas nun aldone uzi distancan lernadon per videokonferenco por ebligi kursojn eĉ kiam en iu lernejo estas malmulta intereso pri certaj lingvoj.

Oni ankaŭ rekonsideru la demandon pri la sinsekvo: Tiu, kiu en la ĉiutaga vivo havas malmultan eblecon praktiki la anglan, sed ekzemple la lingvon de najbara lando, verŝajne malpli progresos lernante la anglan ol lernante tiun alian lingvon. Sed se oni jam lernis lingvon kaj uzis ĝin praktike, oni povas lerni duan lingvon kiel la anglan multe pli facile kaj kun pli da motiviĝo.

10. Propedeŭtika utilo

Kiel jam menciite, Esperanton eblas lerni en proksimume kvarono de la tempo por la angla kaj por aliaj lingvoj kaj poste eblas uzi la lingvon ankaŭ internacie. Krome la lingvo estas tiel strukturita, ke ĝeneralaj trajtoj de la gramatiko povas esti relative rapide komprenataj. Pro tio jam delonge ekzistas la propono, ke lernantoj estu unue instruataj pri Esperanto dum ĉirkaŭ 50 lernhoroj kaj nur poste pri aliaj fremdaj lingvoj. Pri tio ekzistas studoj kaj lernejoj eksperimentoj ekde multaj jardekoj, lastatempe la projekto "Multilingual Accelerator", kiu estis financita de EU (en Slovenio, Kroatio kaj Bulgario). Konstateblas, ke tio signife kaj per relative facila maniero subtenas la intereson pri lingvoj. Laŭ aliaj lernejoj eksperimentoj lingva kompetenteco en la fremda lingvo lernata post Esperanto estas tiel pli bone atingebla, precipe por lernantoj kun lernmalfacilaĵoj. En la konferenco pri la estonteco de EU oni do sugestis, ke tiaj lernejoj eksperimentoj okazu ankaŭ en aliaj EU-landoj.⁴³

Se oni uzis multan tempon kaj penon por lerni la anglan, oni eble scivolas, ĉu posta lernado de Esperanto ne postulas denove simile grandegan penon. Oni povas supozi, ke en multaj kazoj ĉi tiu lernlaboro estas nur ĉirkaŭ dekono de la tempo, kiu necesas por la angla. La kaŭzo estas, ke Esperanto havas multajn strukturojn kaj vortojn komunajn kun la angla; krome multaj homoj lernis pliajn lingvojn aldone al la angla.

Esperanto estas plejparte lernata kaj uzata dum la libera tempo kaj la ferioj. Rimarkinde, kiel menciite, ĉi tiu tempo sufiĉas por ke Esperanto ofte jam du aŭ tri jarojn post la komenco de la lernado fariĝas la plej bone regata fremdlingvo de la lernanto.

⁴³ <https://futureu.europa.eu/en/processes/Education/f/36/proposals/23893>

11. Sugestoj kaj petoj

11.1. Sciencaj pruvoj por asertoj pri Esperanto

Lingvistoj — esploristoj, docentoj kaj studentoj — prefere nur tiam kredis kaj disvastigu asertojn pri Esperanto kaj ĝia lingvopraktiko kaj ankaŭ pri la lingvokomunumo kaj la Esperanto-kulturo, precipe negativajn deklarojn, se ili vidis sciencajn pruvojn pri tio. Pri Esperanto cirkulas pli ol deko da falsaj onidiroj, precipe pri la laŭdira manko de lingvopraktiko en multaj kampoj. La Vikipedio-artikoloj pri Esperanto ofertas bonan elirpunkton kun multaj fontoj, same kiel la serĉo ĉe Google Scholar.

11.2. Esperanto kiel natura lingvo ene de lingvistiko

La lingvistoj kaj la scienca komunumo pripensu, ĉu konsideri Esperanton kiel naturan lingvon kaj ĝian studadon kiel parton de lingvistiko. En aliaj branĉoj de la scienco estas kutime studi kaj naturajn kaj homfaritajn objektojn; la tuta homa civilizacio baziĝas je la uzo de planitaj objektoj konscie elpensitaj de homoj.

11.3. Esperanto kiel libere elektebla komplementa lingvo

La diskuto pri Esperanto, pri la angla kaj aliaj lingvoj konsideru la realecon de la esperantlingva praktiko kaj la hodiaŭajn argumentojn de la Esperanto-parolantoj. Por la plej multaj Esperanto-parolantoj Esperanto estas hodiaŭ unu el pluraj fremdaj lingvoj. Por kelkaj homoj ĝi estas nun la plej grava lingvo uzata en pli ol 50 % de la tempo de komunikado, eĉ ĝis 90 %. Esperanto devus ricevi lokon kiel libere elektebla komplementa lingvo.

11.4. Lerneja leciono *pri* Esperanto

Post jardekoj kun multaj malĝustaj informoj pri Esperanto estas rekomendinde oferti al lernantoj almenaŭ unu lecionon pri Esperanto dum la lernejaraj jaroj. Nur tiam oni povas iomete pritaksi Esperanton kaj fari decidon, ĉu oni volas lerni ĝin. La rajto je edukado nature inkluzivas ankaŭ informojn pri la eduka enhavo por povi fari bone bazitan elekton. Tia Esperanto-leciono povas esti subtenata de lernejaraj aŭtoritatoj kaj lernejoj aŭ instruata laŭ iniciato de instruistoj; ĝi povas esti parto de la instruado de multaj fakoj, ekzemple fremdaj lingvoj, germana⁴⁴, historio, sociaj fakoj aŭ geografio.

⁴⁴ En aliaj landoj la koncerna gepatra lingvo.